

patrimonio umano, e coloro che li possiedono sono incaricati della loro protezione, hanno l'obbligo di fare tutto ciò che è lecito per trasmettere intatti ai secoli futuri questa nobile eredità”.

Rino Cigui

Kamik na kunfinu: granične oznake u istarskim šumama / Pietre sui confini: i cippi terminali nei boschi istriani, ur. Tatjana Bradara, Monografije i katalogi 22, Pula: Arheološki muzej Istre, 2013., 287 str.

Kamik na kunfinu: granične oznake u istarskim šumama dvadeset i drugi je svezak iz serije Monografije i katalogi u izdanju Arheološkoga muzeja Istre. Monografija je nastala kao rezultat višegodišnjega timskoga i multidisciplinarnoga istraživačkoga rada na donedavno nepoznatom kulturnom nasljeđu istarskoga poluotoka – kamenim graničnim oznakama u šumama iz razdoblja mletačke i austrijske uprave. Ti su predmeti omeđivali šume korištene za državnu eksploataciju drva. Projekt je uključivao suradnju povjesničara, arheologa, restauratora, šumara, geodeta i drugih, a istraživanja su obavljena u šest istarskih šuma: Motovunskoj šumi (dolina Mirne), Kornariji (istočno od Buja), Kontiji (sjeverno od Linskoga zaljeva), Vidornu (jugozapadno od Baderne), Šijanskoj šumi i Ližnjemoru (kraj Pule). Autori radova u ovoj monografiji naglašavaju činjenicu da su kamene oznake u opasnosti od nestajanja, što zbog krađa, što zbog njihovoga uništavanja prilikom graditeljskih pothvata.

Monografija je, nakon „Predgovora“ (7) ravnatelja Arheološkoga muzeja Istre Darka Komše i „Uvoda“ (11-13) glavne urednice Tatjane Bradare, podijeljena na dva glavna dijela: šest poglavlja koja daju pozadinu istraživačkome poduhvatu i katalog nalaza istraživačkoga projekta. Knjiga je obogaćena mnoštvom povijesnih i suvremenih fotografija, kao i nizom karata.

Monografiju otvara poglavlje „Povijesne crtice o istarskim šumama: Motovunska šuma, Kornarija, Kontija, Vidorno, Šijana i Ližnjemoro (uz osvrt na granične oznake)“ (15-51) Slavena Bertoše. Nakon objašnjenja važnosti drva za potrebe Mletačke Republike, Bertoša piše o brizi koju je Venecija vodila o opskrbi drvom iz istarskih šuma i naglašava važnost postojanja posebnih tijela koja su vodila brigu o tome pitanju, kao i na niz odredaba

kojima je bio cilj racionalno korištenje istarskih šuma. U sklopu tih poteza došlo je do obilježavanja šuma graničnim kamenim oznakama, kao i njihovoga katastriranja. Posebno je važna bila odredba o zabrani ilegalne sječe. U posljednjem dijelu poglavlja autor iznosi neke povijesne specifičnosti za svaku od šuma tretiranih u ovoj monografiji. Spominje porijeklo toponima, kao i povijest korištenja svake od šuma.

Sljedeće poglavlje, „Istarske šume od povijesnog značaja“ (53-79), potpisuje Christian Gallo. U njemu autor posebno obrađuje svaku od šuma tretiranih u monografiji, s naglaskom na povijest njihove eksploatacije kroz stoljeća i administrativne odluke povezane s njima, podatke o smanjivanju njihovih površina (uglavnom zbog gradnje prometnica), a precizira i vegetacijsku posebnost svake od njih.

Poglavlje „Materijalni ostaci graničnih oznaka“ (81-97) nastalo je u koautorstvu Tatjane Bradare i Nenada Kuzmanovića, a bavi se poviješću istraživanja kamenih graničnih oznaka. Istraživanja u istarskim šumama bazirana su na kartama Planova gospodarenja šumskim dobrom sastavljenima u razdoblju talijanske uprave (1918-43) na kojima se nalaze lokacije graničnoga kamena. U ovom poglavlju autori tipološki obrađuju granično kamenje i to posebno, za svaku od šest tretiranih šuma. Autori su uočili razlike u obliku kamena u mletačkome i austrijskom razdoblju, a i količina uklesanih natpisa ili simbola na njima različita je u ova dva razdoblja.

Đeni Gobić-Bravar autorica je poglavlja „Restauratorski zahvati na graničnom kamenu“ (99-107) u kojem je opisana restauracija jednoga bazaltnoga graničnog kamena s Ponte Portona. Naime, taj je kamen, kao i svi ostali, bio izložen degradaciji zbog atmosferskih utjecaja i rasta vegetacije u vremenskome rasponu od nekoliko stoljeća. U ovom slučaju došlo je do raspada kamena te je njegova restauracija značila vraćanje cjelovitosti arheološkom nalazu.

Saša Valenčić potpisuje poglavlje „Geodetski osvrt na izradu preglednih topografskih podloga povijesnih šuma Istre“ (109-112). Autor u njemu objašnjava geodetsku i računalnu proceduru u izradi karata šuma za ovaj projekt, koja se u najvećem dijelu oslonila na korištenje tehnologije sustava GPS-a u terenskom dijelu i programa CAD u računalnom dijelu posla. Nakon ovoga poglavlja slijede „Izvori i literatura“ (113-115).

Glavni dio monografije čini „Katalog nalaza“ (117-273) koji su sastavili Nenad Kuzmanović i Tatjana Bradara i u nj su unesene fotografije i osnovni

podaci o 441 graničnom kamenu dokumentiranome u ovom arheološkom istraživanju. Katalog je podijeljen u potpoglavlja nazvana po šumama u kojima je granično kamenje dokumentirano: Motovunska šuma (117-166), Kornarija (167-186), Kontija (187-237), Vidorno (238-253), Šijana (254-267) i Ližnjemoro (268-272).

Posljednja sekcija, „Prilozi“ (275-287), donosi dvanaest topografskih karata i planova gospodarenja šumama istraženima u ovome projektu.

Ova je monografija objedinjenje rezultata istraživanja na nekoliko znanstvenih područja i daje kompaktan uvid u povijesni kontekst postavljanja kamenih graničnika te u rad na njihovu dokumentiranju. Nadamo se da će objavljivanje ovoga djela, kao i daljnje aktivnosti ovih znanstvenika, pomoći u očuvanju toga zaboravljenog dijela istarske kulturne baštine, a možda i potaknuti njezinu valorizaciju kroz izgradnju šetališta uz njih ili neki drugi vid približavanja dosad neinformiranoj javnosti.

David Orlović

Edo Merlić, *Stanovništvo i migracije iz sjeverne Istre – Bužeštine*, Pazin – Buzet: vlastita naklada, 2011., 194 str.

Edo Merlić se, unatoč činjenici da je profesionalni rad posvetio potpuno drugačijem životnom pozivu, elektrotehnici, hrabro odlučio dotaknuti važnoga pitanja povijesti Bužeštine, a riječ je o višestoljetnim migracijama. Ovom se knjigom priključio nekolicini istarskih povjesničara koji su se pozabavili istraživanjima toga nadasve kompliciranoga procesa. Odmah u uvodu knjige autor je pojasnio motivaciju za njezino pisanje, koja proizlazi iz činjenice da nije pronašao cjelovit opis demografske povijesti Bužeštine, nego samo sporadične doticaje ili tekstove o povijesti stanovništva pojedinih naselja toga kraja. Stoga je odlučio okušati se u tome, napominjući da ovdje nije riječ o znanstvenom izdanju, već o knjizi koja je namijenjena širokom krugu čitatelja koji će se moći upoznati s migracijskim procesima u sjevernoj Istri. Knjigu je koncipirao u nekoliko poglavlja: „Uvod“ (5-16), „Povijesni značaj i prirodne osobine sjeverne Istre (Bužeštine)“ (17-32), „Stanovništvo Bužeštine kroz stoljeća“ (33-140), „Emigranti na Bužeštini do 1941. godine“ (141-162), „Dodatak“ (163-181), „Sažetak“ (182-190),